

ایران، مقصد پررونق گردشگری سلامت

پیشرفت‌های علمی کشورمان در حوزه ناباروری و چشم‌پزشکی، همراه با هزینه کمتر نسبت به اروپا و کشورهای منطقه، بیماران خارجی بسیاری را راهی بیمارستان‌ها و کلینیک‌های تخصصی ایران کرده است

یادداشت

O P I N I O N

دکتر مجتبی رضوانی

مدیریت درمان استان گلستان

مسیر ارتقای نسخه الکترونیک

طرح نسخه الکترونیک سازمان تأمین اجتماعی یکی از اقدامات نوین نظام سلامت کشور است که روزانه بیش از یک میلیون و ۲۰۰ هزار تراکش را ثبت می‌کند و بیش از ۲۰۰ هزار پزشک و ۱۴ هزار داروخانه از آن بهره‌مندند. این طرح ابتدا در مراکز ملکی سازمان اجرا شد و تا پایان سال ۱۳۹۵ در تمامی مراکز درمانی تأمین اجتماعی گسترش یافت. سپس از سال ۱۳۹۸، مراکز طرف قرارداد سازمان نیز به این سامانه پیوستند و از دی ۱۴۰۰ به‌عنوان یک طرح ملی در سراسر کشور اجرا شد. استفاده از نسخه الکترونیک این امکان را فراهم کرده که بیماران تحت پوشش بیمه و خانواده‌های آن‌ها بدون ارائه دفترچه و تنها با یک ملی به خدمات درمانی دسترسی داشته‌باشند و داروها و خدمات تشخیصی خود را دریافت کنند. این طرح در مسیر ارتقا و بهبود نرم‌افزاری قرار دارد و نسخه‌های جدید آن با تمرکز بر کاربرپسندی، ایمنی، حفظ حریم خصوصی و جلوگیری از سوءاستفاده‌ها توسعه یافته است. از پانزدهم اسفند ۱۴۰۱، ارائه کد رهگیری برای دریافت خدمات درمانی الزامی شد. هنگام مراجعه بیمه‌شدگان، پزشک کد رهگیری را از طریق سامانه نسخه الکترونیک ارسال می‌کند و بیمار آن را تأیید می‌کند. تمامی بیمه‌شدگان، بازنشتگان و مستمری‌بگیران بالای ۱۸ سال باید در سامانه خدمات غیرحضور es.tamin.ir ثبت‌نام کرده و شماره همراه خود را وارد کنند تا کد رهگیری به گوشی آنان ارسال شود. این کد برای دریافت خدمات دارویی و تشخیصی مانند آزمایشگاه، رادیولوژی و سونوگرافی ضروری است و داروخانه‌ها و مراکز پاراکلینیک تنها پس از ثبت کد ملی و کد رهگیری نسخه را مشاهده و فرایند نسخه‌پیچی را ادامه می‌دهند.

در صورت مفقود یا فراموش شدن کد رهگیری، بیماران می‌توانند از طریق سامانه es.tamin.ir یا اپلیکیشن رسمی «تأمین من» آن را مشاهده کنند یا با مراجعه مجدد به پزشک، کد جدید دریافت کنند. به منظور افزایش امنیت، ورود پزشکان و درمانگران به سامانه نسخه الکترونیک دو مرحله‌ای شده است. مرحله اول با نام کاربری و گذرواژه ثابت و مرحله دوم با وارد کردن گذرواژه‌ای که به تلفن همراه آنان ارسال می‌شود انجام می‌شود. این روش موجب جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی از دفترچه‌های درمانی شده و دسترسی به پرونده بیمار کیفیت درمان را ارتقا داده است. یکپارچه‌سازی خدمات نسخه‌نویسی و مستندسازی سوابق بیماران، امکان استفاده غیرمجاز افراد فاقد بیمه از دفترچه دیگران را از بین برده و امنیت بیمه‌شدگان و منابع سازمان را تضمین کرده است. همچنین، دسترسی به سوابق درمانی بیماران، فرایند ارائه خدمات را تسهیل و موجب بهبود تصمیم‌گیری‌های درمانی می‌شود. نسخه الکترونیک سازمان تأمین اجتماعی نمونه‌ای موفق از به‌کارگیری فناوری در نظام سلامت است که ضمن کاهش کاغذبازی، ارتقای کیفیت و ایمنی خدمات، امکان کنترل بهتر و جلوگیری از سوءاستفاده‌ها را برای سازمان فراهم کرده و گام مهمی در مسیر توسعه سلامت دیجیتال کشور محسوب می‌شود.

ساله صدایی
روزنامه نگار

▲ ایران با هزینه پایین و تخصص بالا در بخش درمان، گردشگران فراوانی جذب می‌کند و این امر درآمد ارزی قابل توجهی در پی دارد

هزینه‌های اینگونه درمان در مقایسه با کشورهای اروپایی، ترکیه و برخی کشورهای عربی، کمتر از یک‌سوم تا نصف قیمت است؛ درحالی که کیفیت خدمات بسیار عالی و در مواردی بالاتر از استاندارد عرضه می‌شود. این شرایط سبب شده تا درمان‌های ناباروری ایران در رأس تقاضای گردشگران سلامت قرار گیرد، به‌نحوی که علاوه بر کشورهای همسایه، به‌ویژه کشورهای حاشیه خلیج فارس، بیمارانی از اروپا، آمریکا و کانادا که به‌دنبال درمانی با کیفیت و هزینه کمتر هستند، به ایران سفر می‌کنند.

درمان‌های چشم‌پزشکی

خدمات چشم‌پزشکی ایران نیز با استقبال گسترده گردشگران خارجی مواجه می‌شود. این رشته پزشکی پس از درمان ناباروری، بیشترین درخواست گردشگران خارجی را به‌خود اختصاص می‌دهد. فراهم بودن تجهیزات و دستگاه‌های پیشرفته در بیمارستان‌های تخصصی چشم‌درمانی مانند فمتوسکند و دستگاه‌های تشخیصی دیجیتال، دقت و موفقیت عمل‌ها را افزایش داده و براین اساس کشور مادر حوزه چشم‌پزشکی جزو ۱۵ کشور نخست جهان از نظر دانش نظری و تکنیکی قرار گرفته است. برای مثال در زمینه درمان قوزقربنه چشم به جایگاه برترین‌های دنیا راه یافته‌ایم و تمام پیوندهای قرینه‌به‌دستگاه «سننولیز» و بدون بخیه در کشور ما انجام می‌شود. درحال حاضر به‌ازای هر ۳۰ نفر یک چشم‌پزشک در ایران وجود دارد که همین تعداد قابل اتکا از چشم‌پزشکان مجرب ایرانی می‌تواند یک فرصت مطلوب برای توسعه گردشگری سلامت باشد. هزینه‌انجام این عمل نیز مانند سایر رشته‌های پزشکی در مقایسه با کشورهای اروپایی، آمریکایی و کشورهای همسایه بسیار کمتر بوده و به نصف قیمت آن‌ها انجام می‌شود.

جراحی‌های ارتوپدی

جراحی‌های ارتوپدی دارای رتبه سوم تقاضا از سوی گردشگران خارجی است. درمان‌های مختلف ارتوپدی از جمله تعویض مفصل زانو، لوگن، آرتروسکوپی زانو، شانه و مچ

پا، جراحی‌های ستون فقرات شامل دیسک کمر و لغزندگی مهره‌ها، جراحی‌های تروما و تصادفات و جراحی‌های ورزشی از جمله خدمات پرطرفدار برای گردشگران خارجی به‌شمار می‌رود. انجام این نوع جراحی نیز در ایران حدود ۲۰ تا ۵۰ درصد کمتر از سایر کشورهای هزینه‌بردار دارد.

خدمات دندانپزشکی

برآوردها حاکی از آن است که دندانپزشکی نیز سهم بزرگی از درآمد گردشگری سلامت را به‌خود اختصاص می‌دهد، به‌نحوی که ۳۰ تا ۴۰ درصد از کل گردشگران سلامت یعنی ۷۰ هزار تا ۱۰۰ هزار نفر در سال با هدف دریافت خدمات دندانپزشکی به ایران سفر می‌کنند و از خدماتی از جمله ایمپلنت‌های پیشرفته، لمینت و جراحی‌های پیچیده استفاده می‌کنند. علت عمده استقبال از خدمات دندانپزشکی ایران، کیفیت بالا و قیمت ارزان این خدمت در مقایسه با سایر کشورها است، تا حدی که هزینه دندانپزشکی حتی با درنظر گرفتن مخارج سفر و اقامت به‌طور متوسط ۷۰ تا ۸۰ درصد ارزان‌تر از کشورهای اروپایی و حاشیه خلیج فارس تمام می‌شود. برای مثال؛ انجام یک ایمپلنت در ایران یک‌سوم یا یک‌چهارم هزینه همان خدمت در دبی یا ترکیه را پوشش می‌دهد.

جراحی‌های زیبایی

جراحی‌های زیبایی ایران نیز با اقبال توجه گردشگران سلامت مواجه می‌شود. بالا بودن تعداد جراحی‌های زیبایی در کشور تا حدی است که گفته می‌شود، ایران قطب درمان اینگونه جراحی‌ها به‌شمار می‌رود، به‌نحوی که در سال ۱۴۰۲ بیش از ۴۰۷ هزار عمل جراحی و تزریقات زیبایی در ایران به‌انجام رسیده که هرکدام از این موارد زیرمجموعه یکی از انواع جراحی یا غیرجراحی قرار می‌گیرد. این آمار سبب شده تا ایران در رتبه ۱۳ کشور برتر جهان در حوزه عمل‌های زیبایی قرار گیرد. در مقایسه می‌توان گفت طی سال ۲۰۲۳ در مجموع ۲۵ میلیون عمل زیبایی در سراسر جهان انجام شده است. از میان جراحی‌های زیبایی، رینوپلاستی

(جراحی بینی) پرطرفدارترین عمل در ایران به‌شمار می‌رود؛ تاجایی که کشور ما به «پایتخت جراحی بینی جهان» معروف شده است. مهارت بالای جراحان زیبایی کشور و همچنین قیمت به‌صرفه این خدمات، سبب شده تا گردشگران زیادی، به‌خصوص از کشورهای همسایه، برای عمل زیبایی به ایران مراجعه کنند.

درمان‌های قلبی عروقی

ایران یکی از کشورهای پیشرو در تعداد جراحی‌های قلب باز و تعویض دریچه به‌شمار می‌رود. جراحان و متخصصان قلب ایرانی به‌داشتن مهارت بالا و تجربه زیاد معروف هستند و بیمارستان‌های تخصصی قلب در شهرهای بزرگ ایران مانند تهران، مشهد و اصفهان از امکانات درمانی مجهز و آخرین فناوری‌های درمان برخوردارند، در نتیجه خدمات قلبی عروقی یکی از ستون‌های اصلی گردشگری سلامت را تشکیل می‌دهد. جراحی‌های قلب باز، آنژیوگرافی، تعویض دریچه قلب و درمان بیماری‌های عروق کرونر از جمله خدمات پرطرفدار در این حوزه به‌شمار می‌رود. درحالی که هزینه جراحی‌های پیچیده قلب در ایران، تنها یک‌سوم تا یک‌پنجم هزینه همان عمل‌ها در اروپا، آمریکا و برخی کشورهای همسایه را در بر می‌گیرد.

جراحی‌های مغز و اعصاب

انجام جراحی‌های مغز و اعصاب در ایران طی سال‌های اخیر مراحل رشد و پیشرفت را طی کرده است. ایران دارای پزشکان بسیار ماهر و بیمارستان‌های مجهز برای درمان این رشته پزشکی است و هزینه مقرون به صرفه این عمل‌ها در کشورمان از دلایل قانع‌کننده برای جذب گردشگر سلامت به‌شمار می‌رود. با توجه به پیچیده بودن جراحی‌های این رشته پزشکی، هزینه‌های گزافی را در دنیا در بر دارد، اما انجام آن در ایران برای خارجی‌ها ارزان تمام می‌شود.

جراحی پیوند اعضا

ایران در زمینه پیوند کلیه با اختلاف زیاد در غرب آسیا و خاورمیانه رتبه اول را دارد و در زمینه اهدای عضو نیز پیشواز است. هرچند طبق قانون، جراحی پیوند اعضای ایرانی‌ها برای اتباع غیرایرانی ممنوع است، اما امکان انجام پیوند عضو از فرد غیرایرانی برای گردشگران سلامت وجود دارد. همچنین کشور ما در زمینه پیوند کبد رتبه نخست جهان و به‌امپراتوری این پیوند شهرت یافته است. بیماران عمدتاً از کشورهای همسایه مانند عراق، افغانستان، پاکستان، آذربایجان و کشورهای حاشیه خلیج فارس و حتی از کشورهای دورتر در آسیا، آفریقا و اروپای شرقی برای جراحی پیوند اعضا به ایران می‌آیند.

زیرساخت‌های گردشگری سلامت

با وجود فراهم بودن زمینه‌های جذب گردشگران سلامت در کشور، اما در خوشبینانه‌ترین وضعیت سالانه بیش و کم تنها یک میلیون نفر به‌منظور دریافت خدمات درمانی به ایران سفر می‌کنند که این میزان حدود ۱۸ تا ۲۰ درصد از گردشگران ورودی به کشور را تشکیل می‌دهد. دستیابی به توسعه گردشگری سلامت، نیازمند ایجاد زیرساخت‌های مناسب است؛ اکنون ۱۸ هزار و ۴۳ مجموعه اقامتی و ۳۵۰۰ واحد بوم‌گردی در کشور وجود دارد و در حوزه درمان نیز حدود ۱۱۰۰ بیمارستان در کشور تأسیس شده که از این تعداد ۷۰۰ بیمارستان دولتی است و ۲۵۰ بیمارستان مجوز پذیرش ارائه خدمات درمانی به بیماران بین‌المللی را دارد. اما جذب گردشگر سلامت، به‌ویژه در رقابت با برخی کشورهای همسایه از جمله امارات که سرمایه‌گذاری عظیمی را در حوزه گردشگری انجام می‌دهد، نیازمند گسترش و توسعه خدمات بیشتری است.

کشورهای برتر گردشگری سلامت

اکنون چندین کشور در ارائه خدمات پزشکی با کیفیت بالا و مقرون به‌صرفه به مقاصد مناسب برای گردشگران درمانی تبدیل شده‌اند که طیف وسیعی از درمان‌ها را ارائه می‌کنند. کشور هند یکی از مقاصد برتر گردشگری پزشکی، به‌ویژه در زمینه درمان‌های سرطان، ارتوپدی و قلبی و عروقی است. همچنین تایلند برای جراحی‌های زیبایی و دندانپزشکی شناخته شده است. مکزیک نیز انواع خدمات پزشکی از جمله دندانپزشکی، جراحی زیبایی و عمل‌های کاهش وزن را با هزینه‌های بسیار کمتر در مقایسه با کشور همسایه خود ارائه می‌دهد. کشور ترکیه به گردشگری سلامت ورود کرده و خود را به سطح استانداردهای جهانی رسانده است. کره جنوبی از نظر تجهیزات و وسایل پزشکی در سطح دوم جهانی قرار دارد. آلمان دارای فناوری‌های نوین بیمارستانی و دقیق‌ترین دستگاه‌های تشخیص بیماری است. اسپانیا رتبه پنجم در سیستم مراقبت بهداشتی در جهان را اخذ کرده است.

رقابت تنگاتنگ با کشورهای منطقه

چالش‌های بین‌المللی مواجه است و تحریم‌ها بزرگ‌ترین مانع در راستای گسترش این صنعت به‌شمار می‌رود. همچنین بی‌ثباتی در نرخ ارز امکان توسعه تجهیزات و دستگاه‌های پزشکی را دشوار می‌کند. همه‌گیری کووید ۱۹ نیز هرچند پدیده‌ای جهانی بود، اما منجر به کاهش آمار گردشگری و به‌طور اخص، گردشگری سلامت شد. همچنین جنگ ۱۲ روزه در کاهش کمیت گردشگری تأثیرگذار بود. اما اکنون روند سفرهای بین‌المللی به کشور روبه افزایش است. سیدرضا صالحی‌امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی طی روزهای اخیر اعلام کرد: «تعداد گردشگران از ۶ میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در سال ۱۴۰۲ به ۷ میلیون و ۳۹۹ هزار نفر در پایان ۱۴۰۳ رسید. پیش‌بینی سال ۱۴۰۴ حدود ۹ و نیم میلیون گردشگر بود که این عدد در فروردین و اردیبهشت امسال تحقق یافت. در ماه‌های خرداد، تیر و مرداد این عدد به شدت دچار تنزل شد؛ اما در شهریور روند مثبت در پیش گرفت.» رونق گردشگری سلامت در کشور نیازمند عزمی جدی، مدیریت یکپارچه، بازاررایی مؤثر و بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های موجود است و در این صورت می‌توان امیدوار بود که منبع درآمدی ارزی مناسبی برای کشور فراهم شود.

رقابت با کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه در حوزه گردشگری نیازمند سرمایه‌گذاری گسترده است. کشور ما در حوزه قوانین و ترسیم اهداف آینده در زمینه گردشگری، چشم‌انداز مناسبی ارائه می‌دهد؛ برای مثال درآمد ۶ میلیارد دلاری ایران از محل گردشگری سلامت در افاق برنامه هفتم پیشرفت لحاظ شده است. همچنین یکی از برنامه‌های وزارت میراث فرهنگی و گردشگری شناسایی ۲۲۴ نقطه مناسب برای سرمایه‌گذاری در سواحل شمال و جنوب کشور برای توسعه گردشگری دریایی است و این وزارتخانه درنظر دارد تعداد هتل‌های کشور از ۱۴۰۰ به ۱۹۰۰ هتل افزایش یابد تا ایران به یکی از مقاصد اصلی گردشگری منطقه که می‌تواند زیربنای گردشگری سلامت را نیز تسهیل کند، تبدیل شود. اما رسیدن به اهداف مذکور نیازمند سرعت عمل است و با گام‌های تدریجی امکان موفقیت در شرایط بازار رقابتی میسر نمی‌شود، به‌ویژه اینکه برخی از کشورهای منطقه به‌سرعت در مسیر پیشرفت قرار دارند. ترکیه، هند، تایلند، سنگاپور و امارات سال‌ها در این زمینه سرمایه‌گذاری کرده و زیرساخت‌های خود را برای پذیرش بیماران خارجی مهیا کرده‌اند. هرچند کشور ما برای دستیابی به اهداف صنعت گردشگری با